

УДК 387

С.Е. Мороз

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ЦИКЛУ ПРОФЕСІЙНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ТОВАРОЗНАВЦІВ-ЕКСПЕРТІВ У МИТНІЙ СПРАВІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Без розуміння сутності процесів, що зумовлюють інтеграцію різних наук і синтез наукових знань, неможливо вирішити чимало проблем професійного навчання. Неузгоджені щодо міждисциплінарних зв'язків навчальні плани, які розробляють ВНЗ у варіативній компоненті, можуть призвести до зайвого дублювання або однобічності у викладанні дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, що негативно впливатиме на кінцевий результат – формування готовності випускників до професійної діяльності.

Ключові слова: *міждисциплінарні зв'язки, інтеграція, цикл професійної та практичної підготовки, професійна діяльність товарознавців.*

Без понимания сущности процессов, которые ведут к интеграции различных наук и синтезу научных знаний, невозможно решить многие проблемы профессионального обучения. Несогласованные с точки зрения междисциплинарных связей учебные планы, разрабатываемые ВУЗами в вариативной компоненте, могут привести к ненужному дублированию или односторонности в преподавании дисциплин цикла профессиональной и практической подготовки, что негативно повлияет на конечный результат – формирование готовности выпускников к профессиональной деятельности.

Ключевые слова: *междисциплинарные связи, интеграция, цикл профессиональной и практической подготовки, профессиональная деятельность товароведов.*

Without understanding the processes that lead to the integration of different sciences and synthesis of scientific knowledge, it is impossible to approach the solution of many problems of vocational training. Do not consistent in terms of interdisciplinary relations curricula, developing universities in variable component may lead to unnecessary duplication, or one-sidedness in the teaching of subjects of professional and practical training that negatively affect the final result - the formation of preparedness of graduates for professional work.

Key words: *interdisciplinary communications, integration, cycle of professional and practical training, professional activities commodity.*

Постановка проблеми. Пошук педагогічної моделі, спроможної задовольнити соціальне замовлення на якісну підготовку фахівців з товарознавства та експертизи у митній справі, пов'язаний з вирішенням проблеми реалізації міждисциплінарних зв'язків. Основою підготовки майбутніх фахівців до професійної діяльності є творче комплексне застосування знань, їх синтез, адаптація до зовнішніх умов, перенесення ідей і методів однієї науки в іншу під час вирішення практико-орієнтованих завдань, що диктується тенденціями інтеграції в науці та практиці.

Актуальність дослідження полягає у висвітленні ролі міждисциплінарних зв'язків під час формування готовності майбутніх товарознавців-експертів у митній справі до професійної діяльності.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми, пов'язані з міждисциплінарною технологією навчання і підвищенням ефективності навчання на основі інтеграції навчальних дисциплін, вивчалися вітчизняними та іноземними дослідниками, зокрема, О. Панкратовою, О. Поршневою, М. Рискуловою, С. Соколовою, Т. Тарасовою, О. Тархановою та ін. Дана проблема ґрунтовно досліджується на дидактичному рівні і в методиках викладання різних предметів у середній школі (Б. Ананьєв, А. Гейн, І. Зверєв, П. Кулагін, В. Максимова, Т. Федорець та ін.) Однак, у дидактиці і методиці вищої професійної освіти вищезазначена проблема розроблена недостатньо.

Застосування міждисциплінарного підходу у процесі фахової підготовки розглядається як частина загальної проблеми формування готовності майбутніх товарознавців-експертів у митній справі до професійної діяльності. Саме її ми розглядаємо як особливий особистісний стан, що передбачає наявність у людини мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння знаннями, способами й засобами досягнення її цілей.

Мета статті – дослідити роль взаємозв'язків навчальних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки товарознавців-експертів у процесі формування готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Останнє десятиліття для вищої школи України принесло усвідомлення того, що цілі, які стоять перед освітньою системою, визначаються ринком праці. Активізація зовнішньої торгівлі, пов'язана з глобалізаційними процесами, сприяє формуванню підвищеного попиту на фахівців, які досконало знають товар і спроможні надавати послуги з митних питань. Зовнішньоекономічні довгострокові пріоритети України зумовили доцільність відкриття у вищій школі спеціальності «Товарознавство та експертиза в митній справі».

У Галузевому стандарті щодо підготовки фахівців даного профілю зазначено: «Вищі навчальні заклади готують бакалаврів з товарознавства і торговельного підприємництва для конкретної сфери діяльності, здатних вирішувати конкретні проблеми і задачі професійної діяльності за умови оволодіння системою фахових (спеціальних) компетентностей» [1, с. 19].

Необхідність розгляду проблем освіти щодо компетентісного підходу зумовлена загальноєвропейською і світовою тенденцією інтеграції, глобалізації світової економіки, стандартизацією європейської освіти на засадах Болонської угоди. Універсалізація нововведень у галузі освіти передбачає певну термінологічну уніфікацію. Це стосується й співвіднесення понять «компетентність» та «готовність до професійної діяльності».

У сучасній науці компетентність розглядається як найважливіша умова ефективної діяльності особистості, показник її здібностей та визначається як інтегративна якість особистості, яка виявляється у здатності й готовності до діяльності та базується на знаннях і досвіді.

Досліджуючи взаємозв'язок понять «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» у сучасній освітній парадигмі, Н. Кобзар доходить висновку, що основу різниці понять «компетентність» і «готовність» складає досвід діяльності [2].

С. Шишов та І. Агапов визначають «компетенцію» як загальну здатність, засновану на знаннях, досвіді, цінностях, схильностях, що набувають під час навчання. На думку науковців, «компетенцію» необхідно розглядати як можливість встановлення зв'язків між знаннями і ситуацією [4, с. 59].

Національна рамка кваліфікацій, затверджена ПКМУ № 1341 від 23 листопада 2011 р. визначає компетентність/компетентності

як здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [3].

Сучасна тенденція оцінювати саме компетентності фахівців, а не закінчений курс навчання вимагає посилення професійної спрямованості освіти. Без розуміння сутності процесів, що ведуть до інтеграції наук і синтезу наукових знань, неможливо підійти до вирішення багатьох проблем навчання.

Галузевим стандартом передбачено, що перелік фахових (спеціальних) компетентностей бакалаврів з товарознавства і торговельного підприємництва розробляється вищим навчальним закладом у варіативній компоненті [1, с. 19]. Отже, на нашу думку, до переліку дисциплін за вибором ВНЗ циклу професійної та практичної підготовки повинні ввійти такі дисципліни, які забезпечать формування готовності майбутніх товарознавців-експертів у митній справі до професійної діяльності. Такий підхід до розробки освітніх програм повністю відповідає вимогам Національної рамки кваліфікацій [3].

Під час формування змісту навчання та навчальних планів необхідно враховувати, що впровадження дисциплін циклу професійної та практичної підготовки з недостатньо продуманими міждисциплінарними зв'язками може призвести до не виправданого дублювання або однобічності у викладанні основ наук, роз'єднаності зусиль окремих викладачів. Проектування змісту навчання на міждисциплінарній основі створює більше можливостей для розвитку інтелектуального творчого мислення майбутніх фахівців під час вирішення проблемних ситуаційних завдань професійного спрямування. Від того, якою мірою будуть визначені і задіяні в освітньо-професійній програмі взаємні зв'язки між предметами, залежатиме і якість результатів навчання.

Термін «результати навчання» є одним із основних термінів Болонського процесу і важливим для розуміння та порівняння розмаїття академічних ступенів (кваліфікацій) в Європі, зміни освітньої парадигми з процесної на результатну. Останнє означає перехід від підходу в побудові освітніх / навчальних програм та викладанні, орієнтованого на викладача, до студентоцентрованого підходу [1, с. 17].

У сучасній педагогічній практиці для встановлення міждисциплінарних зв'язків використовуються методи моделювання та проектування. Найчастіше застосовуються моделі, що враховують зв'язки у межах окремих дисциплін. Міждисциплінарні моделі, які передбачають поширення знань однієї дисципліни на інші у межах навчальної програми – більш складні, але також поступово набувають поширення у вищій школі. Змішані моделі міждисциплінарних зв'язків, на нашу думку, є найперспективнішими у формуванні готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності, оскільки відбивають логічну структуру навчального матеріалу, інтегрують опорні знання дисциплін різних циклів навчання, враховують перспективні зв'язки в інтересах кінцевого результату.

Значне збільшення обсягу інформації, що підлягає засвоєнню, і необхідність підготовки майбутніх товаровознавців-експертів до роботи у невизначеному мінливому середовищі посилюють роль міждисциплінарних зв'язків у розвитку загальних інтелектуальних здібностей та професійно-значущих прийомів розумової діяльності студентів, активізації їх пізнавальної діяльності, спроможності до самоосвіти.

З огляду на вищезазначене, інтеграція міждисциплінарних зв'язків як підсистеми високоякісного навчального процесу повинна відбуватися на принципах адресності, гнучкості, креативності. Керуючись даними принципами, викладачі можуть посилювати зв'язки між дисциплінами, цілеспрямовано використовуючи, наприклад, міждисциплінарні навчально-пізнавальні або компетентнісно-орієнтовані завдання.

На нашу думку, міждисциплінарні зв'язки, представлені у такому вигляді, сприятимуть розширенню освітнього простору, створюватимуть певну віртуальну навчальну міждисциплінарну лабораторію, в якій студенти, багаторазово застосовуючи знання з кожної дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, в нових умовах за межами самих дисциплін розвиватимуть навички професійної діяльності.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Міждисциплінарність є сучасним принципом навчання, що впливає на відбір і структуру навчального матеріалу дисциплін циклу професійної та практичної підготовки товаровознавців-

експертів, посилює системність знань, активізує методи навчання, орієнтує на застосування комплексних форм організації навчання, забезпечуючи тим самим єдність навчально-виховного процесу і якість формування готовності товарознавців-експертів до професійної діяльності.

Подальші дослідження варто спрямовувати на розробку педагогічних технологій формування готовності майбутніх товарознавців-експертів у митній справі до професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Галузевий стандарт вищої освіти України ГСВОУ 6.030510-2012 : Освітньо-кваліфікаційна характеристика бакалавра галузі знань 0305 «Економіка і підприємництво» напряму підготовки 6.030510 «Товарознавство і торговельне підприємництво». – Видання офіційне. – Міністерство освіти і науки, молоді і спорту України. – К. – 2012. – 32 с.
2. Кобзар Н.В. Поняття «компетентність», «компетенція» і «готовність до діяльності» у сучасній освітній парадигмі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN11/10knvsop.pdf>. – Назва з екрану.
3. Про затвердження Національної рамки кваліфікацій: Постанова Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1341. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1341-2011-п#n37>. – Назва з екрану.
4. Шишов С.Е., Агапов И.Г. Компетентностный подход к образованию : прихоть или необходимость? // Стандарты и мониторинг в образовании. 2002, март – апрель. – С. 58 – 62.